

LAND VAN DE ZEE

Treinen. Efficiënte Nederlandse treinen razen over zeegroen moerasland. Langs Rotterdam, een uit de oorlog herrezen feniks van moderniteit, naar Zeeland, het land van de zee.

Aan het einde van Zeeland ligt het hartvormige eiland Walcheren. Midden in dat groene, soevereine gebied ligt een stad, Middelburg. De middeleeuwse kantelen die door het raam van de eersteklascoupé in beeld komen ken ik uit mijn dromen, bepalen de richting van mijn nachtmerries.

‘Huilt u, mevrouw?’ Een oudere vrouw kijkt me door ronde, goudomrande brillenglazen aan. Haar huid is roomkleurig perkament, haar ogen beweeglijk als wolken.

‘Ik ben al heel lang niet meer thuis geweest.’

‘Aha,’ zegt de vrouw. ‘Hoe heet u, mevrouw? Misschien ken ik uw familie?’

‘Stolburg,’ fluister ik. ‘Ik ben Juliana Stolburg.’

‘Ach ja. Gravin Catharina is overleden.’

De trein kruipt over een van de twee sporen door Middelburg het station binnen.

‘Ziet u, mevrouw?’ Haar brillenglazen fonkelen. ‘De vlaggen hangen halfstok.’

Ik zie hoe ze haar fiets uit het rek pakt en wegrijdt via de brug over het brede kanaal dat het eiland doorsnijdt. Van de overkant zwaait ze nog even naar me en verdwijnt dan de stad in.

Mijn terugkeer naar Middelburg, in het meest zuidwestelij-

ke hoekje van Nederland, valt op een zondag. Er luiden kerkklokken. Carillons voor de katholieken, strengere klanken voor de protestanten, en daar voorbij klinkt, elke minuut, één enkele rouwklok.

Twee avonden geleden keek ik nog van ons appartement in Kirchberg over de stad Luxemburg uit. De lucht was zo zwanger van de mogelijkheden dat ik de gesprekken in de menigte, veertien verdiepingen lager, kon horen. Ik dacht mama's stem te herkennen.

‘Werkelijk, ik heb in duistere tijden geleefd.’

Ze voelde zo dichtbij dat ik haar lavendelgeur kon ruiken; Boldoot, het enige passende parfum voor vrouwen van onze calvinistische sekte. Ik hoorde het ongeduldige getik van haar hoge hakken op de parketvloer, een deur die dichtging...

Ik hoor Oscar, mijn man, in de aangrenzende kamer vloeken als hij tegen een van de haastig ingepakte dozen opbotst. Ik moet me omkleden, maar ik wil eerst een laatste blik op de vurige herfstkleuren van Luxemburg werpen.

‘Kom op, Jules, nou loop je nog steeds in je ochtendjas. Straks zijn we nog te laat voor de opening.’ Hij loopt naar de stereo en legt de Vijfde van Mahler op de draaitafel. Hij glimlacht. ‘Een laatste keer.’

Een laatste keer klinken de openingsakkoorden van Mahlers begrafenismars door ons appartement. Aan de overkant van de kloof, onder de citadel, waar het paleis, het casino en de regeringsgebouwen staan, raakt de zonsondergang de boomtoppen.

‘Kijk, Oscar, de toppen van de bomen. Het lijkt wel alsof de citadel in brand staat.’

‘In godsnaam, Jules, kleed je aan.’

De klokken van de kathedraal van Luxemburg zijn begonnen met het oproepen van de gelovigen. Een zuivere jongens-

stem vol jeugdige kracht – *Tot U, hoogverheven Koning* – staat op het punt een dialoog met het machtige orgel aan te gaan.

Maar wij zullen het niet horen.

Oscar plakt met een schurend geluid het deksel van een doos dicht en schrijft AUSTRALIË in het adresvak.

‘Mijn vader heeft Australië nooit zijn thuis genoemd,’ zeg ik.

‘Wat zeg je?’

‘Ik wou dat we niet naar die tentoonstelling hoefden. Ik luister liever in de kathedraal naar De Stem.’

‘Iedereen die hier ook maar iets voorstelt zal op de tentoonstelling zijn.’ Hij zucht. ‘Ik ging ook liever naar de kathedraal. Ik denk niet dat we ooit nog zoiets als De Stem zullen horen. Maar kom op, Jules. Laat ze zien dat het jou niks kan schelen.’

In de lift naar beneden bekijkt Oscar mijn make-up en kleding. Ik ben wat aangekomen en ik vind het verschrikkelijk als de naden strak staan. Mama wist alles van naden. ‘Bij de naden,’ zei ze, ‘valt alles uit elkaar.’ Als ik kleren koop voel ik altijd even of de naden wel stevig zijn.

Buiten wemelt het van de Eurocraten op weg naar de opening van de tentoonstelling. ‘Juliana! Ik hoorde net dat die Skippy’s je hebben teruggeroepen. Krijg je een andere Europese post?’

‘Ik ga met pensioen. We gaan terug.’

De avond knispert, is klam geworden. Een zachte motregen geeft alles een vochtige gloed. Oscar houdt een paraplu boven mijn hoofd.

‘Mijn hemel,’ zegt hij. Pal voor ons staat, kletsnat en krankzinnig, en net voltooid, het Musée d’Art Moderne. ‘Een piramide. In Luxemburg. Hoe komt zo’n architect erop? Straks glijdt dat ding nog de kloof in.’ Hij kijkt verlangend naar het belendende gebouw, de Philharmonie, dat door zijn draaikolkvorm ondanks de aanvankelijke voorspellingen een bijna perfecte akoestiek biedt. ‘Ik zal de draaikolk missen.’

Het is waar dat echt iedereen in het MUDAM is. Iedereen van de diplomatieke dienst, de overheid, de banken, de verzekeringsindustrie, de Europese Unie. En uit mijn hoek, de inlichtingentak van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie NAVO. Het uitbundige zoenen ter begroeting maakt de sfeer er nog broeieriger op.

‘Juliana! Stomme Skippy’s! Ben je er erg kapot van? Weet je, het MUDAM wordt een en al installaties. Schilderijen aan de muur is zó vorig jaar.’

Beroepsdeformatie is niet zo makkelijk met één enkele zin ongedaan gemaakt. Binnen controleer ik, zonder dat iemand er iets van merkt, de uitgangen. Ik stel vast waar de veiligheidsmensen positie hebben gekozen. Ik hou de belangrijke mensen in de gaten, hoewel zij die vroeger interessant voor elkaar waren sinds de hereniging van Oost- en West-Duitsland en het door een kapitalistisch virus vellen van de Russische beer alleen nog maar interessant voor zichzelf zijn.

Midden in de Grote Hal staat een stoomlocomotief. Op het dak ervan wankelt onzeker een wasmachine. Aan de machine hangen nog meer vreemde uitvindzels, die slijpende en gorgelende geluiden maken. Oscar werpt er één blik op, trekt beide wenkbrauwen op, mompelt nog maar eens ‘mijn hemel’ en beent weg. Als hij iemand ziet die hij aardig vindt buigt hij zijn hoofd naar voren. Anders kijkt hij ze uit de hoogte aan, langs zijn grote neus. Nu en dan cirkelt hij langs. ‘Denk je dat we al weg kunnen, Jules? Toch maar naar De Stem luisteren?’

‘De groothertog is er nog niet.’

Een witte lichtbundel beschijnt een beroemde Luxemburgse kokkin. Ze beklimt een ladder aan de zijkant van de stoomlocomotief. Boven krijgt ze borden met eten aangereikt. Ze pakt ze aan en slingert ze de wasmachine in.

‘Ik vraag me af,’ lispelt een mannenstem in mijn oor, ‘hoe ze haar zover hebben gekregen dit ten behoeve van de kunst te

doen.’ De stem klinkt licht en vertrouwd, half Vlaams half Nederlands. Hij hoort bij de enige man in de zaal die langer dan Oscar is.

‘Monsieur, als u gaat zeggen dat u gehoord hebt dat de Skippy’s me hebben teruggeroepen, vermoord ik u,’ zeg ik tegen de groothertog.

Hij lacht en kust me drie keer, op zijn Nederlands. Uit de achterkant van de locomotief stijgt een weë, verdacht zoete lucht op. Zwarte, worstvormige voorwerpen ploffen op de witte marmeren vloer.

‘Keutels!’

De stank wordt erger en erger. De beroemde kok zit nog altijd op het dak van de locomotief en stopt stoïcijns glimlachend het ene exquis opgemaakte bord na het andere in de wasmachine.

‘Hoe zullen we ooit weer in haar restaurant kunnen eten?’ vraagt de groothertog.

Van hoog in de lucht wordt een zeil ontrold: CLOACA VAN WIM D. Wim D., de verantwoordelijke Belgische kunstenaar, staat voor ons en heeft een microfoon in zijn hand. ‘Het heeft te maken met poep,’ buldert hij. ‘Met poep.’

Mensen haasten zich naar de uitgangen. De uitgeschreeuwde woorden van Wim D. jagen de menigte over het plateau. ‘Poep. Poep. Poep.’

De groothertog tikt me op mijn arm. ‘Het spijt me van je tante.’

‘Mijn tante?’

‘Heb je *de Volkskrant* van vandaag niet gelezen?’

‘Goedenavond, monsieur.’ Oscar komt met buigend hoofd uit de menigte tevoorschijn. Ze schudden elkaar de hand. Een motorescorte van de politie staat klaar om de groothertog in zijn Mercedes terug naar zijn kasteel te begeleiden.

‘Juliana, laat me weten als ik iets voor je kan doen...’ En met

die woorden verdwijnt de groothertog in een zee van blauwe flitslichten.

‘Mijn tante is stervende,’ zeg ik tegen Oscar.

Tijdens de wandeling terug naar ons appartement, en ook in de lift naar boven, kijkt Oscar me niet aan. Door mijn werk ben ik vaak afwezig geweest, soms maanden achter elkaar. Het kost me nooit enige moeite me de moeilijke hoeken van zijn lange lichaam, zijn sexy neus, de omgekeerde glimlach die als een boemerang van zijn kin terugkaatst, alle onregelmatigheden van zijn penis te herinneren. Maar ik weet nooit welke kleur zijn ogen hebben.

‘Te laat om De Stem nog mee te pikken,’ zegt hij als hij de deur opendoet.

Op een dichtgeplakte doos liggen drie exemplaren van *de Volkskrant*. Ik was van plan geweest ze in het vliegtuig naar Australië te lezen. Ik pak de krant van vandaag en lees pagina drie.

GRAVIN CATHARINA STOLBURG STERVENDE

De Rijksvoorlichtingsdienst (RVD) heeft vandaag bekendgemaakt dat gravin Catharina Stolburg, die het koninklijk huis als hofdame heeft gediend onder koningin Emma, koningin Wilhelmina, koningin Juliana en koningin Beatrix, in een verpleeghuis in Wassenaar ligt en stervende is.

Catharina, die in 1900 in Middelburg werd geboren, is de enige dochter van graaf Siegfried Stolburg en Françoise, jonkvrouw Stolburg. Catharina had twee broers. De oudste, Justien, werd in 1945 vermoord. De jongere, Jack, was in de oorlog de bekende verzetsstrijder ‘Spaanse Jack’.

Jack Stolburg, zijn vrouw Janna en hun dochter Juliana verhuisden in 1959 van Nederland naar Australië...

Ik bel Den Haag. Catharina leeft nog. De RVD vertelt me in welk verpleeghuis ze ligt en spoort me aan haast te maken.

Oscar warmt zijn handen aan een kop chocolademelk. 'Ja, daar zal je wel naartoe moeten. Ik zal je vlucht afbellen. Ik kan met je meegaan, als je dat wilt.' Hij zit wijdbeens. Zijn das naar de zijkant weggetrokken. Het appartement is ingepakt. Emotioneel zit hij al in het vliegtuig.

'Dit kan ik beter alleen doen.'

Oscar vergezelt me de volgende ochtend naar het station. Hij regelt een kaartje. 'Je zult wel geen retourtje nodig hebben.' Hij haalt een paar keer licht adem. 'Ik geef de sleutel aan de huismeester. Het eten in de ijskast...?'

'Laat dat maar liggen voor de werkster.'

'Ja. Prima. Je belt me wel hè, Jules?' Oscar heeft een hekel aan zoenen of omhelzen in het openbaar. Hij buigt van zijn grote hoogte voorover, geeft me een smakzoen in de buurt van mijn oor en loopt nog voor de trein vertrokken is het station uit.

Op een van de stoelen ligt een achtergelaten *Volkskrant*. De bezoekers die zich bij de Cloaca-tentoonstelling naar buiten haastten hebben de voorpagina gehaald. Een paar bladzijden verderop spreekt de groothertog zijn spijt uit over de naderende dood van zijn verre nicht, gravin Catharina Stolburg. 'Catharina is, net als ik, een rechtstreekse nakomeling van keizer Karel de Grote,' zegt de groothertog.

In de diplomatieke rubriek van de krant zijn enkele regels gewijd aan de terugroeping van Juliana Stolburg, attaché van het Australische ministerie van Defensie, na acht jaar dienst in Europa. Er wordt geen verband gelegd tussen de ene Stolburg en de andere.

De fluweelgroene rijkdom van Luxemburg vervaagt zodra je Wallonië, het Franstalige deel van België, binnenrijdt. Achter bouwvallige, onbemande stationnetjes liggen verlaten dorpen. In Brussel stap ik over op een Nederlandse trein. ‘Bonjour, goedemiddag, good afternoon,’ zegt de conducteur bij de grensovergang, terwijl hij een vluchtige blik op mijn kaartje werpt.

‘Hoe zit het met een Duitse begroeting?’ protesteert een Duitse toerist.

‘Heil Hitler,’ mompelt de conducteur.

In Den Haag patrouilleren gewapende politiemannen en -vrouwen in duo’s door het station. Een skinhead blaft iets in het gezicht van een zwaar gesluierte vrouw, maar de politieagenten doen alsof ze niks merken. Met de blik naar de grond loopt de skinhead ze zo voorbij.

Onderweg door gecooiffeerd, chic Wassenaar vertelt de taxi-chauffeur me over het landgoed, achter een hoog hek, dat de Prins van Oranje met zijn gezin boven de vele beschikbare paleizen als woning verkoos.

In het verpleeghuis leidt een receptioniste me over houten vloeren door de gangen. Op sommige deuren zitten naam-bordjes van de mensen die hier langere tijd verblijven. Catharina ligt achter een anonieme deur. ‘Ze is niet veel bij bewustzijn,’ zegt de receptioniste, ‘en ze weigert alle medicatie. Honderdenvijf, weet u.’

Mijn tante is vel over been. Botten en pezen zijn door de huid van haar handen duidelijk zichtbaar. Haar lichaam laat nauwelijks een afdruk in het matras achter. Het lange, smalle gezicht ziet eruit zoals ik het me herinner: hoge jukbeenderen, bloedeloze lippen, dun wit haar dat van het ronde voorhoofd achterover is gekamd. Ze slaapt, of misschien is ze bewusteloos. Op de achtergrond brabbelt een televisie onzin. In de badkamer vind ik donzige handdoeken en kruidige zeep-

jes, en op de plank staat een fles Boldoot. Ik draai hem open en ruik alle vrouwen uit mijn jeugd.

Catharina's sieraden liggen in een schaal. Ik herken een armband met diamanten en een gouden horloge. Haar bijbel, die een van onze voorouders van Johannes Calvijn kreeg, ligt open bij Jezus Sirach. Ik sluit hem voorzichtig en streel het wapen van de Stolburgs, een gouden leeuw met een met robijnen afgezette kroon op de kop. Van tussen de ontblote hoektanden waarschuwt de gekrulde, paarse tong van de leeuw potentiële vijanden dat dit dier een geduchte dynastie leidt.

Catharina beweegt. Ze mompelt iets.

'Tante,' zeg ik, 'ik ben het. Juliana.'

Koude blauwe ogen registreren mijn aanwezigheid. Een mondhoek krult omhoog.

'Hoe is het in het vreemde land? Nog steeds vreemd?'

'Ja.'

'Jack is in dat land nooit gelukkig geweest.'

'Nee.'

'Lief van je dat je van zo ver bent gekomen.'

Ik vraag me af of ze Luxemburg of Australië bedoelt. Haar mond beweegt zwiingend. Ik ben bang dat ze het bewustzijn weer verliest en pak de bijbel. Ik heb Jezus Sirach vijfenveertig jaar geleden voor het laatst in het Nederlands gehoord, maar ik glijd moeiteloos in het ritme dat ik als kind heb geleerd.

Zeggende, laat ons in de handen Gods vallen, en niet in de handen der mensen...

'Je leest mooi voor.' De stem van Catharina is krachtig. 'Je moeder sprak prachtig, maar je hebt het timbre van je vader. Ach, die lieve Jack.' Een halve eeuw later rollen er tranen over haar wangen. Ze slaapt.

Ik dommel ook weg, in een fauteuil naast het bed. Als ik wakker word houdt een vrouw me een blad met soep en brood voor. De roodgouden takken van een moeraseik tikken tegen

het raam. De middag loopt op zijn einde. Een verpleegster houdt een stethoscoop op de nauwelijks bewegende borst van Catharina. Er is geen enkel infuus, alleen een katheter die af en toe een paar druppels urine in een flesje leidt. Mijn tante is stervende en droogt uit tot ze dood is.

‘Ik heb gehoord dat je af en toe ook schrijft.’

Haar stem klinkt vermoeid. Ik maak haar lippen nat.

‘Kleine verhaaltjes,’ zeg ik. ‘Af en toe wat gedichten. Overheidsrapporten.’

‘Ach, je zou het verhaal van de Stolburgs moeten schrijven.’

‘De volledige duizend jaar?’

Catharina kijkt me nadrukkelijk aan. ‘Alleen de laatste honderd jaar hoeven te worden besproken. Vertel ze over je moeder en Jack.’

Ze hapt naar adem.

‘Australië...’

Ze doorzoekt de krochten van haar geheugen voor de laatste kruimels van onze familiegeschiedenis. Uit de katheter druppelt weer een beetje urine in de fles onder haar bed.

‘Over de Japanse lijn hoef je verder niet uit te weiden,’ zegt ze, dwingend tot het einde.

Buiten zie ik beweging in de eik. Twee twistende kauwen, door hun fratsen vallen een paar stervende bladeren op de grond. Als ik me weer naar mijn tante toe keer is ze weg. Slechts haar lichaam resteert.

De raderen van de bureaucratie van het verpleeghuis draaien snel. Terwijl het dode lichaam van Catharina nog in de kamer ligt pak ik haar spullen in. Haar nachtkleding laat ik achter, daar weet het personeel wel raad mee. Kleding voor overdag is er niet.

Er wordt op de deur geklopt en een deftig uitziende heer in een duur pak, de kamerheer, treedt binnen. Als het lichaam

naar buiten wordt gereden maakt hij een lichte hoofdknik.

‘U begrijpt dat ze u alles heeft nagelaten. Er zijn verwickelingen. Successierechten en dergelijke. U zult voortaan niet onbemiddeld zijn. Ik zal u naar de verblijfplaats van uw tante brengen en u de gelegenheid bieden om voorwerpen waar u belangstelling voor hebt op te halen.’

Hij heeft zich niet voorgesteld en terwijl we de borden richting Scheveningen volgen spreekt hij niet. We rijden het terrein van paleis Noordeinde op via het op afstand bediende, zwart en goud geschilderde hek aan de zijkant.

De standaard van de koningin wappert, maar Beatrix zal voor het weekeinde naar een van haar andere onderkomens zijn gegaan. De auto snort door de paleistuin, langs stallen en garages.

‘Alle paleizen zijn eender, nietwaar?’ zegt de kamerheer.

We bereiken een door kleine huisjes omzoomde binnenhof. Voor elk van de huisjes ligt een stuk gras met een tuinzitje. ‘Hier zitten de oudjes in de zon.’ De kamerheer knikt naar een van de huisjes, even anoniem als alle andere, en haalt een sleutel tevoorschijn. Deur open. Licht aan. ‘Je tante had ook een onderkomen bij paleis Het Loo, maar omdat dat tegenwoordig een museum is kon dat weleens lastig worden. Ik kom zo bij u terug, goed?’

Dit is het huis dat Catharina voor het leven gegund was. Afbladderend stucwerk. Verschoten tapijt. Beneden twee kamers, boven twee kamers, waarvan er een leeg staat. Haar bed is naar beneden verplaatst. Meubilair is tegen de muren geschoven om er plaats voor te maken. Ik doe de felle plafondverlichting uit en ontsteek een schemerlamp. Als ik op de bank ga zitten, stijgt er een wolk stof op. Ik probeer me de kamer zonder het bed in te beelden.

Ik moet denken aan wat een halve eeuw geleden in de Nederlandse huizen nog zo gewoon was, de kachel. In de winters

van mijn jeugd stond er in elke kamer een kolenkachel met kleine raampjes. Achter die raampjes dansten de vlammen, en ze riepen onstuimige dromen op. Aan de kachels waartussen ik groot werd zaten grote koperen grepen, zo blinkend gepoetst dat ik dacht dat ze van goud waren. De greep aan de kachel van Catharina is mat en voelt vetzig aan. Er staan twee dozen. De ene is de administratie, met een testament waarin 'alles' aan mij wordt nagelaten, zonder te specificeren wat alles precies is. De andere doos is een kistje met een bolle deksel. Ik wrijf even over de zich naar alle kanten uitwaaiende manen van de gouden leeuw. Het puntje van zijn paarse tong is afgebroken.

Het arme beest heeft nu alleen mij nog.

Ik aarzel. Zonder te kijken weet ik al wat er in het kistje zit: een vijfsnoerige halsketting met zwarte parels. Aan de ketting zit één gouden roos met in het hart een bloedrode robijn. Onder in het kistje zit een apart vakje en ook daarvan weet ik precies wat het bevat: een drie meter lang snoer van zwarte parels, dat om de hals moet worden gewonden en over de boezem moet hangen. Ik heb deze ketting nog nooit gedragen. Voor een stoffige spiegel laat ik het lange snoer over mijn schouders glijden. Ik moet hem diverse keren om mijn hals slaan, omdat ik er anders over zou struikelen. Catharina was langer dan ik. Als zij rechtop stond haalde de ketting de grond niet.

Wat verlangde ik er als kind naar die parels aan te raken, om te kijken of ze net zo zijdezacht aanvoelden als ze eruitzagen. Soms bewogen mijn handen zich als vanzelf heimelijk naar de hals van mijn grootmoeder en mijn tante. 'Kijken doe je met je ogen!' riepen ze dan, en als mijn handen te dichtbij kwamen werden ze weggerukt. Mijn grootmoeder droeg de halsketting, mijn tante het lange parelsnoer. Mama vond ze allebei verschrikkelijk. Zij had liever vrolijke sieraden, broches met diamanten en veelkleurige armbanden die rare liedjes zongen.

Eens was er ook een ring, een in een kroontje ingelegde kornalijn die de keizer van Japan mijn grootmoeder had gegeven toen ze in 1899 in Nagoya met mijn grootvader was getrouwd. De ring werd in 1975 in Australië gestolen. Ik merk dat ik er, volkomen irrationeel, tussen de spullen van mijn dode tante toch even naar zoek, terwijl ik zeker weet niets te zullen vinden.

De kamerheer keert niet terug. Ik ga op Catharina's bed liggen met het idee even een uurtje te rusten. Als ik wakker word is het vroeg in de ochtend. Ik doe beide delen van het ensemble van zwarte parels over mijn overgooier om en ik laat de ringen met diamanten en smaragden om mijn vingers glijden. Met onder mijn jas en handschoenen een fortuin aan sieraden wandel ik door de paleistuin langs de vuilcontainers terug. Wat ik moet als het hek op slot is weet ik niet.

Als ik in de buurt ben zwaait het net open voor een rijtuig met vier paarden ervoor. Een van de koetsiers springt van de bok en houdt een zijingang voor me open. Mijn mobieltje gaat. Dat is ongetwijfeld Oscar.

'Dag, mevrouw Juliana.'

Het is de kamerheer. Ik schrik er nogal van op deze manier te worden aangesproken.

'De afhandeling van de nalatenschap van uw tante kan wel enige tijd in beslag nemen. Misschien wel jaren. We hopen dat u gevonden hebt wat u zocht. Tot ziens.'

De achterkant van het paleis grenst aan een gezellige volkswijk. Uit de flatgebouwen komen vrouwen met hoofddoekjes naar buiten. Ze klemmen hun djellaba's tegen hun lichamen om te voorkomen dat die over de straat slijpen. Hun ogen houden ze strak op de door de wortels van de platanen gevaarlijk opbollende stoep gericht.

De binnenstad van Middelburg voelt door de smalle straatjes en de hoge huizen nog net zo claustrofobisch als ik me herinner. De deuren van de Oostkerk, de protestantse kerk waar mijn familie vroeger haar godsdienstplichten vervulde, kunnen elk ogenblik dichtgaan. De kerk heeft een centrale ruimte waar de gewone leden van de gemeente zitten en daaromheen banken voor de welgestelde families. Driehonderd jaar lang zaten mijn voorouders in de meest prominente bank, overtuigd van hun vroomheid, zeker van hun verheven sociale status.

Ik liep instinctief naar onze bank toe. Er zitten een vrouw en een jongetje op. Wat een ijdelheid om aan te nemen dat er na een halve eeuw afwezigheid nog plaats voor mij in dit godshuis is. Het jongetje wiebelt verveeld met zijn voeten. Een hand van zijn moeder ligt op zijn beentjes.

‘Gravin Catharina Stolburg is dood. Wij bidden voor haar ziel,’ buldert de predikant van de kansel.

Tot U, hoogverheven Koning.

‘Catharina,’ vervolgt hij, ‘was de laatste Stolburg.’

Een kerkdienaar fluistert hem iets in het oor. De predikant begraaft zijn kin in de stijve witte kraag om zijn nek.

‘Neem mij niet kwalijk.’

Hij hoest. ‘Blijkbaar is haar nicht Juliana Stolburg vandaag bij ons. Welkom, Juliana.’

‘Welkom, Juliana,’ psalmodieert de gemeente zonder passie. De jongen op onze kerkbank speelt binnensmonds met zijn tong, alsof hij die naar mij wil uitsteken.

Na de dienst bedank ik de predikant voor het noemen van mijn tante in het aanzien Gods, maar daarna haast ik me weg voordat hij een gesprek kan beginnen. De oude straatjes rond de kerk staan vol bloembakken met bloeiende geraniums en dwergmispel. De voordeuren van de statige huizen zijn uniform zwart geschilderd. Daar waar de gordijnen open zijn,

bieden de blinkende ramen zicht op van welvaart getuigende interieurs.

De Stolburgs woonden op loopafstand van de Oostkerk, aan de Herengracht, de buurt voor heren van stand. Eén bocht in de weg van elkaar vandaan staan de huizen waar mijn ouders en grootouders woonden. Ik was vergeten hoe groot het huis van mijn grootouders was: vier verdiepingen hoog en doorlopend tot de straat erachter, met een berg van marmeren treden die naar de zwarte voordeur leiden. Onder straatniveau ligt de kelder, waar de bedienden woonden. Vlak onder de daklijst staat in gouden cijfers het bouwjaar 1743.

Het veel eenvoudigere huis aan de overkant, dat van het laatste decennium van de zeventiende eeuw dateert, was van mijn ouders. Beide huizen dragen een plaquette waarmee ze een historisch belang wordt toegekend. Op die plaquettes staat niet dat het herbouwde versies van het origineel betreft, dat ze ruwe kopieën van de vooroorlogse originelen zijn.

Op loopafstand van de Herengracht ligt de markt, het grote stadsplein, en aan dat plein staat het stadhuis, het gotische paleis vanwaaruit de heersers zeshonderd jaar lang de provincie Zeeland hebben bestuurd. Op zondagen gingen mijn ouders en ik na de kerkdienst in de gelegenheid tegenover het stadhuis eten. Maaltijden en alcohol werden pas geserveerd als de protestantse God dat goedvond, en zoals het toen was is het nu nog steeds. Een ober neemt mijn bestelling op, maar ik zal mijn lunch pas krijgen als de kerkklok heeft geluid.

Deze novemberdag is warm genoeg om buiten te kunnen zitten. In de novembers van mijn jeugd leidde de weg naar school me door sneeuw en ijs, en de wind blies zo hard dat hij door de gaten waar even eerder nog mijn melktanden hadden gezeten heen floot. Mijn ouders kozen dit café en misschien wel precies ditzelfde tafeltje, zodat mijn vader de wederopbouw van het stadhuis in de gaten kon houden. 'Kijk eens, Jan-

na! Moet je zien, Juliana! Onder dat derde raam aan de oostkant zat vroeger een extra rij bakstenen. Ach, die werklui weten niet wat ze doen.' Bij zijn glaasje jenever stonden altijd een paar foto's van voor de oorlog. Hij vergeleek dan de afbeeldingen met de herbouw zoals die zich voor zijn ogen voltrok.

Naar twee foto's keerde hij telkens weer terug. De ene, uit 1939, toont het stadhuis dat boven de drukke markt uittorent. De chaotische, vrolijke vlaggetjes en het canvas vormden een ideaal tegenwicht voor de gotische symmetrie van het gebouw. Papa had op de achterkant iets geschreven:

Zo was het voor de oorlog. Nu is alles verwoest.

Verwoest stond hier niet alleen voor de vernietiging van het gebouw, maar ook voor het gevoel dat van een boek een donkere bladzijde in de geschiedenis is omgeslagen en dat die nooit meer zal kunnen worden teruggeslagen.

De andere foto die papa zo koesterde was er een van mama, die voor de ruïne van het stadhuis staat. Hij is genomen op de ochtend van 18 mei 1940, de dag nadat de Duitse Luftwaffe van Middelburg een woestenij had gemaakt. Mama keek niet recht in de lens, maar in de richting van een plek in de verte waar ze pas later kennis mee zou maken. De plek heette Dachau.

Mijn tante Catharina wordt zonder ceremonieel of getuigen gecremeerd. Instructies voor de verwerking van de as zijn vastgelegd bij haar advocaat. Dit doet me denken aan de vrouwen van mijn moeders generatie die, in de overtuiging dat het alcoholpercentage bescheiden was, graag af en toe een glaasje advocaat weglepelden. De andere advocaat deelt zijn kantoor met een notaris. Ze zijn gevestigd in een pand waar ooit een gezin woonde. Ik herinner me dat het in deze straten vroeger gonsde van het geluid van spelende kinderen en fietsers die met hun bel voetgangers uit de weg trachtten te jagen. De no-

taris laat me een tijdschrift zien waarin foto's van zijn gerenoveerde huis staan. 'Een oud pand dat mijn vrouw en ik goedkoop konden kopen. De stal is heel geschikt als garage. Ziet u die bank? Scandinavisch.'

Hij wil dat ik een paar stukken teken die met de erfenis te maken hebben.

'Kan ik ook wachten met tekenen tot ik de advocaat heb gesproken?'

'Jawel, dat zal wel kunnen.'

Het kantoor van de advocaat is een en al glas en staal, en de stoel die mij wordt toegewezen meedogenloos.

'Zo, dus u bent diplomaat. Vandaar dat u de papieren die de notaris u voorlegde nog niet hebt getekend, neem ik aan?' Hij kijkt de andere kant op. 'Komt u binnen, mijnheer.'

De kamerheer die ik in Den Haag heb ontmoet komt de kamer binnen. Hij knikt. 'Mevrouw Juliana.'

'Mevrouw Juliana heeft de papieren niet ondertekend,' zegt de advocaat. 'Ze is diplomaat. Wat deed u precies in Luxemburg?'

'Ik bewoog me tussen de verschillende talen die binnen de invloedssfeer van de NAVO worden gesproken.'

'Dus de Skippy's, eh, ik bedoel de Australiërs, hebben belangstelling voor de NAVO?'

'We hebben sinds de jaren vijftig tal van overeenkomsten mede-ondertekend. Australische soldaten vechten momenteel zij aan zij met de Nederlandse in Irak.'

'Aha,' zeggen de advocaat en de kamerheer in koor.

'Zo zo... Irak... Nu ja, ze zal willen weten wat ze geërfd heeft. O ja, en de successierechten.'

'U weet natuurlijk,' zegt de advocaat tegen de kamerheer, 'dat er geen successierechten zijn betaald bij het overlijden van de vader, in 1962 in Australië?'

'Werkelijk?' De kamerheer veinst verbazing. 'Die kunnen

nu toch niet meer geïnd worden?’

‘Wel degelijk.’

Ik kijk de kamerheer aan. ‘Waarom bent u in deze kwestie geïnteresseerd?’

‘Ik heb opdracht om u bij te staan.’

‘Daarnaast is er de nationaliteitskwestie,’ gaat de advocaat verder, ‘in het geval u het bezit besluit te aanvaarden.’

‘Als diplomaat kan ik geen twee bazen dienen. Ik heb geen dubbele Nederlands-Australische nationaliteit. Ik ben echter voor 1949 geboren, uit een joodse moeder, en daarom zijn de speciale overwegingen uit de Nederlandse nationaliteitswet op mij van toepassing.’

‘Aha.’ De beide mannen knikken. ‘Ze heeft het allemaal uitgezocht.’

‘Wilt u mij alstublieft de stukken met betrekking tot mijn erfenis geven?’

De advocaat sputtert wat. ‘U moet dit goed begrijpen. Oude bezittingen. De geschiedenis dient te worden gerespecteerd.’

‘De stukken, alstublieft.’

Er komt een telefoontje voor de notaris binnen. Hij staat buiten de kamer te wachten. Er wordt een stapeltje papieren overhandigd.

De kamerheer heeft een tijdje zwijgend toegekeken. ‘De Japanse connectie. Ja, een gevoelige kwestie.’

‘Waar wilt u dat we de as van uw tante naartoe brengen?’ vraagt de advocaat.

‘Ik zal het u laten weten.’

‘Tekent u nu de stukken?’

‘Ik wil eerst weten wat ik precies teken.’

‘U moet een testament opmaken. Laten vastleggen aan wie u nalaat, mevrouw Juliana.’

‘Ik ben de laatste.’

De ramen van het Hotel du Commerce, het hotel waar ik verblijf, zijn voor een vleugje Parijse sfeer overhuifd met rode markiezen. Houten lambriseringen en goedkope kroonluchters sieren de bar en de eetzaal. Niets van wat er over is verwijst naar de rol van het hotel in de oorlog.

Voor we naar Australië vertrokken liet papa me het hele hotel zien. Hij wilde dat ik zelf de kelder zag waar het Zeeuwse verzet zich in de oorlog had verschanst. Lachend vertelde hij me dat toen de Luftwaffe klaar met Middelburg was er geen gebouw meer overeind stond dat statig genoeg was om er vanuit te besturen. De Duitsers leidden de Zeeuwse eilanden daarom twee jaar lang vanuit de twee bovenste verdiepingen van Hotel du Commerce, zonder dat ze zich ervan bewust waren dat er in de kelder leden van het verzet zaten die het kanaal voor het hotel gebruikten om Middelburg in en uit te komen.

De muren van mijn kamer op de bovenste verdieping zijn zo dun dat ik hoor hoe de man in de kamer naast mij de toetsen van zijn laptop aanslaat. Het stapeltje papieren van de notaris ligt onaangeroerd op het bed. Als Oscar belt vraagt hij of er geld is.

‘Tot nu toe niets,’ zeg ik. ‘Gefluister over successierechten in de toekomst en over onbetaalde successierechten in het verleden.’

‘Dat hindert niet. Daar gaat het niet om.’

‘Waar gaat het wel om, Oscar?’

‘Nou, met mijn moeder gaat het geweldig. De verzorging van de paarden wordt wel een beetje zwaar voor haar. Joanie is, nu ja, Joanie. Moeder heeft een trui voor me gebreid. Die past natuurlijk niet. Ze passen nooit.’ Oscar is terug op de boerderij van zijn moeder bij Goulburn, in de Southern Tablelands van New South Wales. ‘Ze voert me alsof ik een jaar niet gegeten heb. Gestoofd schapenvlees, rozijnenpudding, met jam gevuld gebak, schenkel, gegrilde pastinaak.’ Hij klinkt tevre-

den, veilig in de schoot van zijn familie. ‘Moet je horen Jules, mijn moeder heeft ons twee hectare aan de voorkant van het gebied gegeven. Daar kunnen we een huis bouwen.’

Hij interpreteert mijn zwijgen ten onrechte als instemming.

‘Mooi. We kunnen het verder bespreken als je hier bent. God, wat is het droog. Je zou moeten zien wat die droogte in de tuin aanricht.’

Het eerste van Catharina’s papieren is een lijst van onroerend goed waar ze huur van incasseerde. De bedragen zijn belachelijk laag en het lijkt wel alsof ze nooit zijn bijgesteld. In de twee huizen aan de Herengracht wonen al tientallen jaren dezelfde gezinnen.

Verder is er Buitenrust, het landgoed waar we aan de stad konden ontkomen. Mijn grootvader Siegfried fokte er paarden en de familie kwam er in de zomermaanden samen. Ik herinner me dat het een totaal andere wereld was dan ons leven in de stad. Toch duurt de wandeling van mijn hotel ernaar toe minder dan een kwartiertje. Waar vroeger sierlijke hekken stonden word ik nu verwelkomd door een ruwhouten slagboom. Aan weerszijden van de oprijlaan staan twee wacht huisjes. Toen ik klein was ging je het hoofdgebouw van Buitenrust binnen via een grote voordeur met op het middenpaneel de leeuw van Stolburg. De huidige deur is kaal en gemaakt van multiplex.

De ontvangstkamers op de begane grond zijn leeg, er staan slechts een paar dozen van de laatste huurders, een organisatie die zich inzette voor het behoud van de Zeeuwse natuur. De vloer van de mooie balzaal ligt vol vogelpoep. De eiken en grenen tafels in de keuken in de kelder, waar eens in enorme ovens brood, wild en hele zijden rundvlees werden bereid, zijn verdwenen. In plaats daarvan staan er stalen tafels voor de behandeling van dieren. De slaapkamers boven zijn leeg, de sier-